

At kronvildt spiller en rolle i religionen, er sagnet om Hubertus, som så en hjort med et lysende kors i geviret, et godt eksempel på. Og i jagtlig sammenhæng har en myte om førerhinden også opnået en nærmest „religiøs“ status.

På dette foto ser man meget tydeligt, at storrudlen er opbygget af små familierudler.

AF MANGE PAROLER fremgår det, at man under ingen omstændigheder må skyde førerhinden. Det paradoksale i netop denne formulering er, at det uretmæssigt legitimerer ukritisk at skyde alle andre hinder end førerhinden. Men hvad er førerhinden egentlig for en mytisk størrelse?

Krondyr er sociale dyr, som gerne lever sammen med andre individer. En rudel består som minimum af en voksen hind med dens kalv og dens smaldyr (kalven fra det forrige år). En

familiebaseret rudel kan tælle op til 9-12 individer. Når smalhinderne sætter kalv, vil de typisk blive sammen med hinden, hvorimod spidshjorten typisk vil bryde det sociale bånd til hinden i løbet af det andet leveår.

Sociale grundsten og rangfølge

I disse familierudler, som er kronvildtets sociale grundsten, er der en udpræget rangorden. Det indbyrdes hierarki mellem hinderne har en afsmitende effekt på kalvene og smaldy-

rene. Således er det dokumenteret, at spidshjortens gevirstørrelse hænger nøje sammen med moderens status i familierudlen (men denne effekt kan ikke genfindes hos de voksne hjorte).

Den sociale rangfølge har stor betydning for familierudlen, men ikke nødvendigvis på den måde, som myten om førerhinden indikerer! Der er ingen tvivl om, at den hind, som har den højeste sociale status, bestemmer i familierudlen. Andre hinders kalve holdes på behørig afstand af det om-

Mads Flintrup

Hinder kan være fertile i høj alder. Denne blev 16 år. Den havde haft kalv samme år og var drægtig.

Myten om førerhinden

Max Steinar

Båndet mellem hind og kalv har afgørende betydning for kalvens ve og vel til midt i dens andet leveår.

råde, hvor dens kalv esser. Det er i vid udstrækning også den hind med den højeste sociale status, der afgør, hvor familierudlen opholder sig. Men der er ingen beviser for, at det er hinden med den højeste sociale status, der bevæger sig forrest i rudlen. Har man mulighed for at observere en uforstyrret familierudel, vil man se, at fronten af rudlen sagtens kan udgøres af helt unge dyr.

Enhver hinds instinkt er at beskytte dens kalv. Derfor kan hindens so-

cialle rangstatus være med til at gøre, at den trækker sig ud af en familierudel. Det kan ske, at hinderne med høj rangstatus, og ikke mindst deres kalve, rent faktisk chikanerer og dermed truer kalve med lav status. Derfor vil der helt naturligt være en øvre grænse for, hvor stor en familierudel bliver! Hinden med lavere social status kan trække sig bort fra en familierudel for så at slå sig sammen med en anden familierudel. Betegnelsen familie skal således ikke nødvendig-

vis fortolkes som beslægtet. (På baggrund af erfaringerne med de GPS-mærkede kronvildt fra St. Hjøllund beskrives disse forhold nærmere i en artikel i næste udgave af Jæger).

Kronvildt færdes undertiden i meget store rudler på op til flere hundrede dyr. En sådan adfærd er ikke betinget af familiemæssig tilknytning mellem dyrene, men er alene et værn mod fjender! I en storrudel fylder det enkelte dyr ikke meget, og risikoen for det enkelte dyr er begrænset. Der- >

> for er det kronvildtets natur at trække sammen i storrudler, når de søger føde uden for de områder, hvor de normalt føler sig trygge, det vil i Danmark typisk betyde uden for skovene. Men også når kronvildt føler sig utrygt grundet forstyrrelser som jagt, vil det naturligt trække sammen i storrudler.

Begrebet førerhind

Når folk taler om en førerhind, tænkes der på den hind, som går i fronten af en sådan storrudel eller i fronten af en familierudel. Men en sådan hind er med sikkerhed kun kendetegnet ved én ting, nemlig at den har en kalv, som den instinktivt forsøger at beskytte mod de farer, der måtte opstå! Det samme gælder for alle andre kalveførende hinder i rudlen. Derfor er det fejlagtigt at tale om en førerhind som noget unikt, som for enhver pris skal sættes højere end alle andre hinder. Der er intet bevis for, at det altid er den samme hind, der fører rudlen an - hvad enten der er tale om en familie- eller storrudel. Derfor skal alle hinder med kalve betragtes som førende, og sådanne hinder bør i videst muligt omfang skånes i afskydningen, idet kalve er socialt afhængige af hinderne indtil en alder af 15-18 måneder. Såfremt kalven mister hinden, vil kalven dog ikke være dødsdømt. Efter den femte levemåned er kalven fysisk uafhængig af mælken. Men kalve dier hinderne langt ind i vinteren af primært sociale grunde. En kalv, der tid-

ligt på sæsonen mister sin moder, vil vokse op uden den føring, som er en forudsætning for en sund social udvikling. Sådanne moderløse kalve risikerer at udvikle en afvigende adfærd. Norske erfaringer viser, at netop sådanne moderløse kalve ofte etablerer nye bestande uden for de oprindelige kerneområder.

Afskydningen af førende hinder har således konsekvenser, som man bør overveje nøje, før man skyder en hind fra kalven! Nu er det imidlertid hinderne, der står for produktionen af kalve, og dermed hinderne, der kan få bestanden til at vokse - også ud over landbrugets smertegrænse. Endvidere kan hinder reproducere sig i en alder over 20 år. Det er derfor vigtigt i en fornuftig forvaltning - særligt i gamle kerneområder - at der afskydes hinder. Afskydningen af hinder bør udgøre mellem en femte- og en tredjedel af det samlede udbytte. Andelens størrelse afhænger af områdets forvaltningsmålsætning.

Under normale danske forhold bliver alle fertile, voksne hinder med kalv. Det gør det særdeles udfordrende at afskyde tilstrækkeligt mange hinder - og dog ...

Det er som nævnt en dårlig idé at skyde førende hinder, idet kalvene efterlades til en barsk og omtumlet tilværelse. Men der er god grund til at skyde ikkeførende hinder! Forudsætningen for at kunne skyde ikkeførende hinder i en bestand med god vækst

er imidlertid en stor og gerne tidlig afskydning af kalve.

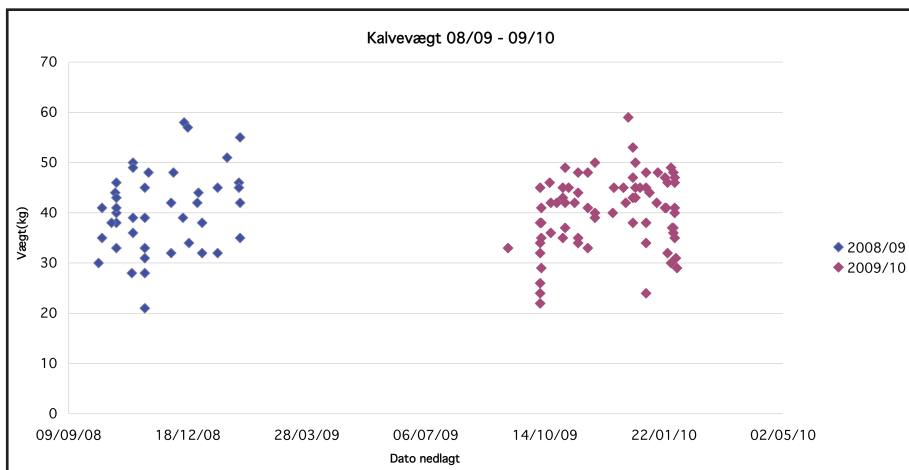
Kalve først på sæsonen?

Desværre oplever man ofte en meget stor uvilje blandt jægere mod at skyde kalve først på sæsonen. Som argumenter fremføres ofte, at kalvene er små, samt at hinden lider voldsomt af yverspænding, når den ikke dies. Disse påstande er dog noget biologisk pladder, som det fremgår af det følgende.

Den opbrækkede vægt af kronkalve kan variere kraftigt. Variationen fra egn til egn skyldes de lokale livsbetingelser, som defineres af bestands-tæthed og fødeudbud. Vægtvariationen i løbet af jagttiden skyldes primært den tid, som kalven har haft til at vokse, men fødeudbuddet og mælkeindtaget spiller også kraftigt ind. Den væsentligste faktor i forbindelse med variationen i vægt er dermed kalvens alder. Den kalv, der er sat i april, som følge af tidlig brunst, vil være langt større ved jagtsæsonens begyndelse end de kalve, som er sat i august af en hind, som er beslået ved en meget sen efterbrunst i december.

Figuren i denne artikel viser datoen for nedlægning samt opbrækket vægt for de kalve med kendt vægt, der er indsendt i kæbeprojektet gennem de seneste to jagtsæsoner på Djursland. Det ses tydeligt, at der nedlægges små kalve i hele jagtsæsonen. En undersøgelse fra det tidligere DDR baseret

Den opbrækkede vægt på de kalve, hvis data er indleveret i de første to sæsoner i det igangværende „kæbeprojekt“ på Djursland. Det ses, at der nedlægges kropsmæssigt små kalve gennem hele jagtsæsonen. Kilde: DMU, Aarhus Universitet.

på tal fra 1970'erne viser, at kalvenes vægt topper i november! Dette forklares med det faktum, at kalvens indtag af mælk aftager kraftigt fra den tid, hvor hinden går i brunst. Derfor begynder kalven langt overvejende at leve af planteføde fra brunstens indledning. Denne overgang fra mælk til planteføde gør, at kalvens vækst stagnerer. I takt med at kvaliteten af føden aftager med vinterens komme, vil kalven begynde at tære af de opsparede fedtreserver, hvorfor man vil opleve en mindre nedgang i kropsvægt. Kalve nedlagt i starten af jagtsæsonen har derfor ikke en væsentlig mindre kropsvægt end kalve nedlagt sidst på sæsonen.

Endvidere er det et forvaltnings-

mæssigt meget dårligt udgangspunkt ikke at ville skyde en kalv, fordi den er lille. Ud fra en bæredygtighedsbetragtning er det bedste krondyr at få skudt altid den mindste kalv!

Undgå „disneyficering“

Kronvildt er som nævnt meget sociale dyr med en stærk familiær kontakt. Det får nogle jægere til at forestille sig forholdet mellem hind og kalv som et romantisk, følelsesmæssigt bånd ligesom båndet mellem en mor og hendes barn. Det er absolut en menneskeliggørelse, der ikke er belæg for! Mellem dyr hersker instinkter og rangorden - ikke følelser.

I en kronvildtbestand reguleret ved naturlig prædation overlever ca. 15 % af kalvene til det efterfølgende år. De resterende kalve tages af rovdyr eller dør på anden vis. Ulve m.fl. jager året rundt, og derfor er der hinder, som mister deres kalve året rundt. Af rent evolutionsmæssige grunde er kronhinder derfor fra naturens side tilpasset til at overleve tabet af kalvene.

Derfor er det en skrøne, at hinder får fatal yverbetændelse, hvis de ikke dies af kalven. Det er helt korrekt, at det kan have fatale følger for en højt-ydende malkeko, hvis denne ikke

malkes. Men en malkeko er forædlet til at yde mest mulig mælk. En forædling der har gjort, at mælkeproduktionen pr. ko er 20-doblet på 200 år, således at en malkeko i dag kan yde op til 50-80 kg om dagen. Kronvildt er et produkt af den naturlige evolution, og en kronhind har en maksimal mælkeydelse på ca. fire kg pr. dag. Der er derfor intet belæg for at sammenligne de to ting. Hvis hinden mister sin kalv, vil dens yver naturligvis være spændt, men mælkeproduktionen vil hurtigt aftage, når den ikke længere bliver diet.

Undertiden bringes det op i debatten, at man ikke moralsk kan skyde så ungt et dyr som en kalv i oktober - og i visse egne sågar i september, som det i skrivende stund (ultimo juni) ser ud til, at der lovgivningsmæssigt bliver åbnet op for fra denne jagtsæson. Det er selvfølgelig et temperamentspørgsmål, men det har ikke en biologisk begrundelse. Det er naturligt for alle vildtarter, at dødeligheden er størst blandt ungerne. Argumentet med, at det er synd at skyde en kalv tidligt på sæsonen, er et paradoks, idet masser af vores småvildtarter nedlægges i en væsentligt yngre alder. Som jæger skal man derfor være varsom med at falde for en „disneyficering“ af vores vildtarter. At vælge at skyde en hind i stedet for kalven er en katastrofal misforståelse. Kalven behøver hinden for at få den optimale udvikling og start i livet.

Hvis ikke vi skyder kalve først på sæsonen, er det meget vanskeligt at nedlægge ikkeførende hinder senere på sæsonen. Ikke at nedlægge hinder vil kun være med til at øge bestandstætheden og dermed de negative konsekvenser, som kronvildtet indiskutabelt har på landbruget i nogle egne. I egne, hvor forvaltningsmålsætningen er at etablere en ny bestand, skal afskydningen af særligt hinder derimod være meget begrænset.

Skån derfor de hinder, som fører en kalv. Skyd i stedet kalven. Kun derved får vi hinder, som ikke fører kalve. Disse hinder kan vi med fordel skyde og dermed holde bestanden på et niveau, som kan accepteres af alle. Forvaltning af kronvildt bør ikke styres af „religiøse“ forestillinger. Forvaltning af en given vildtart skal baseres på *wise use*, fælles forståelse og biologisk indsigt.

mf@jaegerne.dk

Tobias Lyngby Madsen

Kronvildt er sociale dyr. Når de optræder i storrduler, er det for at beskytte det enkelte dyr bedst muligt mod den potentielle fare.